

В.Л.Иноземцев // Политические исследования. – 2000. – №6. – С.28-29.

9. Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем / Е.Н.Князева, С.П.Курдюмов. — М.: Наука, 1994. — 280 с.

10. Колесникова Л. Предпринимательство: от «максимизации прибыли» к синергии социально-экономических систем / Л.Колесникова // Вопросы экономики. – 2001. – №10. – С.40-54.

11. Кудин С., Миронович Ю. Синергетика інституційних змін економіки України / С.Кудин, Ю.Миронович // ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ . – 2008. – Вип. 39. Серія екон. – С.257-260.

12. Кузнецов Б.Л. Введение в экономическую синергетику / Б.Л.Кузнецов. – Набережные Челны: Изд. КамПИ, 1999. – 403 с.

13. Ландау Л.Д., Лифшиц Е.М. Теоретическая физика / Л.Д.Ландау, Е.М.Лифшиц; Л.П.Питаевский (ред.) — М. : Физматлит, 2004. — Т.1 : Механика. — М. : Физматлит, 2004 — 222с. .

14. Михайловська О.В. Роль інформації в процесах самоорганізації на прикладі інноваційно-інвестиційного процесу в умовах глобалізації / О.В.Михайловська // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – №5. – С.34-44.

15. Мочерний С. Синергетичний підхід в економічному дослідженні / С.Мочерний // Економіка України. – 2001. – № 5. – С.44-51.

16. Нельсон Р., Уинтер С. Эволюционная теория экономических изменений / Р.Нельсон, С.Уинтер. – М.: Дело, 2002. – 536 с.

17. Решетило В.П. Економічна синергетика реалізації ринкового потенціалу інституціональних систем: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.01.01 / В.П. Решетило; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2006. — 34 с.

18. Синергетика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>

19. Урманов И. Синергетические связи как новая модель организации производства / И.Урманов // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №3. – С.22-23.

20. Хакен Г. Синергетика / Г.Хакен. – Пер. англ. В.И.Емельянова. – М.: Мир, 1980. – 404 с.

21. Чернавский Д.С., Старков Н.И., Щербаков А.В. О проблемах физической экономики / Д.С.Чернавский, Н.И.Старков, А.В.Щербаков // Успехи физических наук. – 2002. – Т.172. – №9. – С.1045-1066.

УДК 331.5

С.М.Олексюк, Т.М.Рубенок,

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут» Чернівецький факультет,

м. Чернівці

АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ НА БУКОВИНІ

Виходячи з аналізу пріоритетів державної та територіальної програми зайнятості населення, проведено дослідження стану ринку праці на Буковині. У статті розглядаються проблеми, що впливають на основні тенденції його розвитку та запропоновані шляхи їх подолання.

На основе анализа приоритетов государственной и территориальной программы занятости населения, проведено исследование состояния рынка труда на Буковине. В статье рассматриваются проблем, которые влияют на основные тенденции его развития и предложены пути их разрешения.

Based on the analysis of the priorities of state and regional Employment Program analyzed the obvious conditions of labor market of the Bucovina. In article considered the most influential problems of its development and proposed the ways of their solving.

Ключові слова: зайнятість населення, ринок праці, безробіття, персонал.

Зайнятість населення – це діяльність частини населення щодо створення суспільного продукту (національного доходу). Саме в цьому полягає її економічна сутність, яка відображає рівень економічного розвитку та внесок живої праці в досягнення виробництва. Соціальна сутність зайнятості відображає потребу людини в самовираженні, а також у задоволенні матеріальних потреб через дохід, який особа отримує за свою працю.

Попередження розвитку безробіття та удосконалення системи відтворення робочої сили водночас із збільшенням числа робочих місць, поліпшенням професійної орієнтації, підвищенням кваліфікації працівників та ефективності використання трудових ресурсів відображено в державних і територіальних програмах зайнятості.

Метою статті є визначення факторів, що негативно впливають на розвиток ринку праці на Буковині а також обґрунтування пріоритетних напрямків регіональної програми зайнятості у 2011 році.

Об'єктом статті є аналіз та оцінка динаміки окремих показників ринку праці в Чернівецькій області.

Формування державної програми зайнятості має подвійний характер. З одного боку, вона розробляється знизу і є узагальненням територіальних програм, а з іншого – формується зверху, узагальнюючи завдання, які можуть визначатися тільки на загальнодержавному і міжрегіональному рівнях. Це здійснюється шляхом розроблення законодавчих актів, удосконалення системи управління, координації фінансових витрат на реалізацію заходів економічної і соціальної політики у сфері зайнятості, підвищення рівня її наукового обґрунтування.

Заходи, розроблені у програмах, передбачають забезпечення сприятливих податкових, інвестиційних, фінансово-кредитних та інших умов господарювання для підприємств усіх форм власності.

Важливим є об'єднання річного та довгострокового підходів до програмування зайнятості населення, як це передбачено статтею 14 Закону України «Про зайнятість населення» [1].

Розглянемо фактори впливу на зайнятість в Чернівецькій області.

Важливим фактором впливу на показники, що характеризують ситуацію на ринку праці є відповідний соціально-демографічний стан, тому, перш ніж перейти до аналізу стану показників ринку праці, розглянемо демографічну ситуацію на Буковині.

На 1 березня 2010 року в області проживало 904,2 тис. осіб, з них 379,5 тис. осіб мешкало в міських поселеннях, а 524,7 тис. осіб – у сільській місцевості. Упродовж січня-лютого чисельність наявного населення області зменшилася на 205 осіб, що у розрахунку на 1000 жителів склало 1,4 особи. Населення області зменшилося виключно за рахунок природного скорочення – 298 осіб, водночас зафіксовано міграційний приріст населення (93 особи). Природне скорочення населення зафіксовано в більшості районів області крім Герцаївського, Путильського, Вижницького, Глибоцького та Сторожинецького. У м. Чернівці спостерігалось природне скорочення 53 особи, а у м. Новодністровськ – природний приріст 7 осіб.

Іншим фактором є міграційний процес. Міграційний приріст населення в січні-лютому становив 93 особи. Інтенсивність міграційного приросту в розрахунку на 1000 жителів становила 0,6 особи. Приріст населення у

результаті міжрегіональної міграції в січні-лютому поточного року становив 39 осіб.

Загальне міграційне скорочення населення у січні-лютому 2010 р. зафіксовано в більшості районів області. Його рівень був найбільшим у Новоселицькому районі (4,5 особи на 1000 жителів). Поряд з цим, міграційний приріст населення спостерігався у Герцаївському та Сокирянському (по 1,7 особи на 1000 жителів) і Кіцманському (1,0) районах.

Наступним фактором впливу є попит на робочу силу на зареєстрованому ринку праці – кількість вільних робочих місць і вакантних посад, про які повідомили підприємства, установи, організації державну службу зайнятості [2].

Моніторинг кількісних та якісних характеристик зареєстрованих безробітних є інформацією про потребу в працевлаштуванні незайнятого населення. Ці дані підготовлені на основі адміністративних даних державної служби зайнятості в Чернівецькій області. До державної служби зайнятості впродовж березня 2010 р. за допомогою в працевлаштуванні звернулося 1,1 тис. незайнятих трудовою діяльністю громадян, що на 17,5% менше, ніж у лютому 2010 р. та на 25,1% – ніж у березні 2009 р. Із загальної кількості осіб, які звернулися протягом березня п.р. до державної служби зайнятості, 78,7% отримали статус безробітного.

З Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття протягом березня 2010 р. на допомогу по безробіттю було витрачено 6679,5 тис. грн., що на 30,2% більше, ніж у лютому цього ж року. Середньооблікова кількість безробітних, які її отримали в березні становила 10,6 тис. осіб і збільшилась на 34,3% порівняно з лютим.

За сприяння державної служби зайнятості в березні 2010 р. було працевлаштовано 588 осіб (табл. 1), що на 3,8% менше, ніж у березні 2009 р. Серед працевлаштованих незайнятих осіб 42,7% становили жінки, 46,3% – молодь у віці до 35 років.

Таблиця 1

Працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю громадян у 2010 році

	Працевлаштовано за місяць, осіб	Рівень працевлаштування, % ¹
Січень	253	2,1
Лютий	307	2,6
Березень	588	4,9
Квітень	1264	10,3

Рівень працевлаштування незайнятих громадян у березні п.р. становив 4,9% і порівняно з березнем 2009 р. зріс на 1,7 в.п. Цей показник був найнижчим у Вижницькому (1,4%), а найвищий – у Сокирянському (7%) районах. У м.Чернівці він становив 12,9% і зріс на 3,7 в.п., а у м.Новодністровську – 1,7% і знизився на 6,7 в.п. Зростання його, порівняно з березнем 2009 р. спостерігалось майже в усіх районах, крім Хотинського та Заставнівського районів, де він знизився відповідно на 3 в.п. та 0,3 в.п.

Поряд з тим існує низка факторів, які негативно впливають на ситуацію на ринку праці області, а саме: незважаючи на стабільну економічну ситуацію, область віднесена до групи регіонів з недостатнім рівнем розвитку промисловості, мінімальними інвестиціями, невисокою заробітною платою; потребує подальшого удосконалення та розвитку аграрний сектор, туристична галузь, соціальна інфраструктура села; дорожня мережа області; значна кількість збиткових та непрацюючих підприємств; значними є масштаби тіньової зайнятості та оплати праці, нелегальної трудової міграції; недостатня мотивація до праці, яка перетворюється в основний чинник гальмування продуктивної зайнятості населення; у понад 26% працюючих нарахована заробітна плата не перевищує прожиткового мінімуму для працездатної особи; середня номінальна заробітна плата відстає від середньоукраїнського показника на 22,3%; недостатні обсяги створення нових робочих місць у галузях економіки; програма створення робочих місць виконується переважно за рахунок фізичних осіб-підприємців та самозайнятого населення; значне перевиробництво спеціалістів з окремих профілів, у тому числі й тих, які готуються за державним замовленням, і, як наслідок, виникає дисбаланс між попитом на робочу силу та її пропозицією; недостатньою є якість робочої сили в умовах зростаючих вимог до професійного рівня працівників.

Основними пріоритетними напрямками розвитку області на цей період згідно з Програмою соціально-економічного розвитку Чернівецької області на період до 2011 року є:

- ✓ транскордонне співробітництво;
- ✓ розвиток транспортної інфраструктури;
- ✓ розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу;
- ✓ розвиток рекреаційно-туристичної сфери;
- ✓ технологічне оновлення та зміцнення конкурентоспроможності підприємств харчової, легкої і деревообробної промисловості;
- ✓ розвиток житлово-комунального господарства, водопостачання.

Головним джерелом інвестицій для створення робочих місць залишатимуться власні кошти підприємств. З метою створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва планується використовувати кошти місцевих бюджетів [3].

Серед промислових підприємств найбільше розширення сфери застосування праці за рахунок створення нових робочих місць прогнозується на: ПП «УКРІТАЛ» Глибоцького району (по 100 робочих місць щорічно), ТОВ «Сторожинецька кераміка (до 60 робочих місць), підприємстві «Нова скарпа» Герцаївського району (по 40 робочих місць щорічно), Мамалижському гіпсовому заводі Новоселицького району (20-25 робочих місць). Загалом на промислових підприємствах області прогнозується зайняти на новостворених робочих місцях у 2011 році – 1200 осіб [4].

Буде продовжено розбудову інфраструктури аграрного ринку, зокрема

заготівельних, переробних, транспортних, постачальницьких, інформаційно-маркетингових, дорадчих та інших структур і створення на цій основі нових робочих місць.

За даними аналізу за методом інформаційних карт, деякі територіальні й місцеві органи влади декларують значну кількість реально створених робочих місць у рамках реалізації обласної/міської програми підтримки розвитку підприємництва. При цьому, за даними проведеного аналізу в зазначених областях з певними регіональними розбіжностями зберігається суттєвий рівень безробіття. Це спонукає до висновків про можливу сумнівність, нереалістичність і функціональність задекларованих показників створених робочих місць, які насправді не справляють задекларованих позитивних впливів на зайнятість населення на регіональному рівні. В загальному контексті державного програмування соціально-економічного розвитку, дана проблема полягає у недостатності обґрунтування прогностичних показників впровадження соціально-економічних програм.

Для вирішення зазначеної проблеми доцільно встановити чітке правове й результативно-функціональне визначення «новоствореного робочого місця» (певний стандарт якості цього важливого результату управлінської діяльності), яке повинно стати придатним для зовнішнього вимірювання, ключовим індикатором оцінки результативності впровадження регіональних та місцевих соціально-економічних програм, перетворення їх на дієві механізми подолання безробіття й стимулювання розвитку підприємництва, забезпечення їхнього реального й тривалого впливу на стан зайнятості населення; Наприклад: індикативними ознаками новоствореного робочого місця можуть бути: реальна запитуваність на ринку праці; оплачуваність і тривалість; позитивний вплив на зменшення безробіття.

За результатами проведеного у статті дослідження пропонується:

✓ розробити процедури реалізації положень ухвалених Програм сприяння зайнятості, а також узгодити на всіх рівнях механізм субвентування;

✓ запропонувати у проектах Державного бюджету на рік закладати суми видатків на розвиток інтелектуальної сфери, у тому числі ухвалити дієвий фінансовий механізм пільгового кредитування здобуття вищої освіти та проведення наукових досліджень вченими;

✓ у бізнес-планах суб'єктів господарювання закладати не менше 20% у фондах розвитку персоналу на підвищення кваліфікації та професійне навчання для цілей покращення її якісних характеристик;

✓ розробити систему заходів, спрямованих на стимулювання до роботи в Україні, у тому числі через розвиток підприємництва (зокрема шляхом інвестування діяльності малих та середніх підприємств, заснованих молодими підприємцями) та участі в громадських роботах;

✓ ухвалити процедури легалізації праці через її переведення із тіньового сектору економіки (особливо у сільській місцевості).

Список використаних джерел:

1. Закон України від 01.03.1999 р. № 803-ХІІ „Про зайнятість населення” / Відомості Верховної Ради України від 02.04.1991. – 1991. – № 14. – (Офіц. вид.: Щотижневий нормат. бюл. укр. та рос. мовами. / Верховна Рада України). – К.: Парламентське видавництво, 1991.
2. Анішина, Н. Вдосконалення державного регулювання зайнятості молоді / Н. Анішина, Д. Верба // Україна: аспекти праці. – 2003. – №3. – С.14-22.
3. Мерлян, Л. Молодежная занятость – резервы рынка труда в Украине? / Л. Мерлян // Менеджер по персоналу. – 2008. – №5. – С.56-60.
4. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 658.821«312»

С.С.Ткачова, к.е.н.,

Харківський державний університет харчування та торгівлі,
м. Харків

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНЦІЯ»**

У статті досліджено сучасні наукові підходи закордонних та вітчизняних вчених щодо визначення сутності поняття «конкуренція». Проаналізовано еволюційні зміни у трактуванні конкуренції. Удосконалено визначення поняття «конкуренція» відповідно до комплексного підходу.

В статье исследованы современные научные подходы зарубежных и отечественных ученых к определению сущности понятия «конкуренция». Проанализированы эволюционные изменения в трактовках конкуренции. Усовершенствовано определение понятия «конкуренция» в соответствии с комплексным подходом.

The modern scientific approaches of foreign and domestic scientist to the definition of the concept of "competition" are researched in the article. Evolutionary changes in interpretations of competition are analyzed. The definition of competition in accordance to the integrated approach is improved.

Ключові слова: конкуренція, поведінковий, структурний, функціональний, процесний, комплексний підходи.

Функціонування підприємств в умовах ринкової економіки неможливе без розуміння сутності поняття «конкуренція», без урахування еволюції його формулювань та сучасних трактувань.

Довгий еволюційний шлях розвитку теоретичних поглядів на конкуренцію обумовив існування різних шкіл та підходів до визначення сутності цього поняття. Сутнісний характер і особливості прояву конкуренції висвітлено в роботах зарубіжних науковців: А.Сміта, К.Маркса, П.Хейне, Ф.Хайєка, Ф.Найта, К.Р.Макконелла, С.Л.Брю, Ф.Еджуорта, А.Курно, Дж.Робінсона, Й.Шумпетера, М.Портера, К.Прахалада, І.Хемела, А.Градова, Г.Азоева, А.Челєнкова, А.Юданова, Р.Фатхутдінова та багатьох інших. Сучасні трактування конкуренції представлені в наукових працях таких вітчизняних вчених: Ю.Іванов, Н.Тарнавська, В.Василенко, І.Отенко, Є.Полтавська, Г.П'ятницька, І.Балабанова, О.Царенко, В.Юхименко, Г.Осовська, І.Цветкова, Л.Дідківська, Р.Горбенко та багатьох інших.

Метою статті є удосконалення сутності поняття «конкуренція» з урахуванням обґрунтованого вибору наукового підходу, який якнайкраще відображає стан зовнішнього середовища та потреби сучасних підприємств на теперішньому етапі розвитку ринкової економіки.